O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY MAJLISI QONUNCHILIK PALATASI

12-avgust
2026

"Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot"

O'zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligining 35 yilligi

"MAMLAKATIMIZDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA PARLAMENTNING ROLI"

Respublika ilmiy-amaliy konferensiya

https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

iqtisod_77

+998 93 718 40 07

YASHIL
IQTISODIYOT&TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 508 sahifa.
2026-yil, avgust

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G‘afforovna, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko‘nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo‘ja o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O‘z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farkhod, O‘zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig‘i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, texnika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), katta o‘qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o‘g‘li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o‘g‘li, TDIU katta o‘qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
G‘afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o‘qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja’sur Artiqboy o‘g‘li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:
Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo‘jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko‘rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:
““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali
O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

KIRISH

EKOLOGIK QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH VA “YASHIL” TARAQQIYOT BORASIDAGI PARLAMENT NAZORATI

Xamzayev Abdushukur Xudoykulovich
O‘zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasidagi
O‘zbekiston ekologik partiyasi fraksiyasining rahbari

Hurmatli konferensiya ishtirokchilari!

Xonimlar va janoblar!

Jahonda kechayotgan iqlim o‘zgarishi, biologik xilma-xillikning qisqarishi, suv resurslari tanqisligi, yerlarning degradatsiyasi va atrof-muhit ifloslanishi kabi ekologik tahdidlar barcha davlatlar oldida umumiy vazifalarni qo‘ymoqda. Bu esa ekologik xavfsizlikni ta’minlash, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish hamda barqaror rivojlanishning huquqiy asoslarini mustahkamlashni davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilashni taqozo etmoqda.

“Yashil” taraqqiyotni ta’minlash zamon talablariga javob beradigan qonunchilik bazasini shakllantirish, uni muntazam takomillashtirib borish hamda qabul qilingan qonunlar ijrosi ustidan samarali parlament nazoratini ta’minlash bilan chambarchas bog‘liqdir.

Muhim ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy ahamiyatga ega bo‘lgan ekologik munosabatlarni huquqiy tartibga solishga qaratilgan ekologik qonunchilik samaradorligini oshirish muhim omil hisoblanadi.

So‘nggi yillarda Yangi O‘zbekistonda atrof-muhitni muhofaza qilish, ekologik xavfsizlikni ta’minlash va “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini hayotga keng joriy etishga qaratilgan keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Mazkur islohotlarning huquqiy poydevorini mustahkamlash hamda ularning ijrosini ta’minlashda parlamentning o‘rni va mas’uliyati tobora ortib bormoqda.

Ekologik xavfsizlikni ta’minlash va “yashil” taraqqiyotga erishish har qanday davlatning puxta o‘ylangan huquqiy siyosatiga bevosita bog‘liqdir. Shu nuqtai nazardan, so‘nggi yillarda Yangi O‘zbekistonda ekologik sohadagi qonunchilikni xalqaro standartlar asosida takomillashtirishga qaratilgan tizimli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Eng avvalo, 2023-yilda xalqimizning xohish-istaklari asosida qabul qilingan O‘zbekiston Respublikasining yangi tahrirdagi Konstitutsiyasi muqaddimasidagi «mamlakatimizning bebaho tabiiy boyliklarini ko‘paytirishga, hozirgi va kelajak avlodlar uchun asrab-avaylashga hamda atrof-muhit musaffoligini saqlashga astoydil ahd qilib...» degan jumlalar ham bu borada mamlakatimiz o‘zining aniq va mustahkam pozitsiyasiga ega ekanini anglatadi. Bundan tashqari, Bosh Qomusimizda ijtimoiy, iqtisodiy huquqlar qatori «ekologik huquq» tushunchasi kiritildi.

Xususan, fuqarolarning qulay atrof-muhitga bo‘lgan huquqi, tabiiy boyliklarni asrab-avaylash hamda kelgusi avlodlar manfaatlarini ta’minlash davlatning ustuvor vazifalaridan biri sifatida belgilandi.

Keyingi yillarda o‘rmonlardan foydalanish, yaylovlarni muhofaza qilish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish, ekologik audit, gidrometeorologiya, organik mahsulotlar ishlab chiqarish, ichimlik suvi ta’minoti hamda suv resurslarini boshqarish sohalarida qabul qilingan qonunlar mazkur yo‘nalishda yaxlit huquqiy tizimni shakllantirishga xizmat qildi.

So‘nggi yillarda mamlakatimizda ekologik qonunchilikni takomillashtirishda quyidagi yo‘nalishlar ustuvorlik kasb etdi:

birinchidan, atrof tabiiy muhitni muhofaza qilish va ekologik xavfsizlikni ta’minlash;
ikkinchidan, iqlim o‘zgarishi oqibatlarini yumshatish va oldini olish, “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirish;
uchinchidan, yerdan foydalanish va muhofaza qilish;
to‘rtinchidan, yer osti boyliklaridan foydalanish va muhofaza qilish;
beshinchidan, suvdan foydalanish va muhofaza qilish;
oltinchidan, o‘simlik dunyosidan foydalanish va muhofaza qilish;
yettinchidan, hayvonot dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanish;
sakkizinchidan, atmosfera havosini muhofaza qilish qonunchiligi;
to‘qqizinchidan, gidrometeorologiya sohasi.

Hurmatli konferensiya ishtirokchilari!

2016–2025-yillarning o‘zida ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish sohasida 30 ga yaqin qonun qabul qilinib, ular ekologik munosabatlarni huquqiy tartibga solishning zamonaviy tizimini yaratish uchun poydevor bo‘ldi.

Jumladan, “Hayvonot dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanish to‘g‘risida”, “O‘simlik dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanish to‘g‘risida”, “O‘rmon to‘g‘risida”, “Qayta tiklanuvchi energiya manbalari to‘g‘risida”, “Ekologik audit to‘g‘risida”, “Gidrometeorologiya faoliyati to‘g‘risida”, “Organik mahsulotlar to‘g‘risida”, “Tuproqni muhofaza qilish va uning unumdorligini oshirish to‘g‘risida”, “Ekologik ekspertiza, atrof-muhitga ta’sirni baholash va strategik ekologik baholash to‘g‘risida”, “Issiqxona gazlarining chiqarilishini cheklash to‘g‘risida”gi yaxlit va yangi tahrirdagi qonunlar hamda Suv kodeksining qabul qilinishi mamlakatimizda ekologik siyosatning huquqiy asoslarini yangi bosqichga olib chiqdi.

Mazkur qonunlar nafaqat tabiiy resurslarni muhofaza qilishning huquqiy mexanizmlarini takomillashtirdi, balki iqlim o‘zgarishiga moslashish, “yashil” iqtisodiyotni rivojlantirish, qayta tiklanuvchi energiya manbalarini keng joriy etish, biologik xilma-xillikni asrash hamda ekologik xavfsizlikni ta’minlashga qaratilgan davlat siyosatining huquqiy poydevorini mustahkamladi.

Bugungi kunda ekologik qonunchilikning asosiy vazifasi faqat tabiatni muhofaza qilish bilan cheklanmaydi. U investitsiya siyosatini shakllantirish, resurslardan samarali foydalanish, “yashil” texnologiyalarni rag‘batlantirish, iqlim o‘zgarishi oqibatlariga moslashish hamda aholining munosib hayot sifatini ta’minlashning muhim huquqiy omiliga aylanmoqda.

Mamlakatimiz xalqaro huquqning teng huquqli subyekti sifatida bir qator xalqaro hujjatlarga qo‘shildi.

Xususan:

Qonunchilik palatasi majlislarida hukumat a’zolarining Qonunchilik palatasi deputatlari savollariga javoblarini eshitish — “Hukumat soati”;

davlat organlari rahbarlarining o‘z faoliyati masalalari yuzasidan axborotini eshitish;

Qonunchilik palatasi tomonidan davlat organlarining mansabdor shaxslariga qonunlar va davlat dasturlarining ijrosi masalalari yuzasidan parlament so‘rovi yuborish;

Qonunchilik palatasining tegishli qo‘mitasi tomonidan davlat organlari rahbarlarining axborotini eshitish;

qonun hujjatlarining ijrosi holatini va huquqni qo‘llash amaliyotini tegishli qo‘mita tomonidan o‘rganish hamda qonunosti hujjatlarining qabul qilinishi yuzasidan monitoringni amalga oshirish;

deputatlik so‘rovlari yuborish va boshqa shakllarda amalga oshirilmoqda.

O‘zbekiston Ekologik partiyasi fraksiyasi va uning deputatlari ham mazkur jarayonlarda faol ishtirok etmoqda.

2025-yil davomida Ekologik partiya fraksiyasi tashabbusi bilan ekologik masalalar yuzasidan 2 marotaba hukumat a’zolarining axboroti eshitildi va davlat organlarining mansabdor shaxslariga 3 marotaba parlament so‘rovi yuborildi.

Shu bilan birga, fraksiya yig‘ilishlarida sohadagi qonunlar va davlat dasturlarining ijrosi yuzasidan 13 marotaba tegishli mansabdor shaxslarning axborotlari eshitildi.

Hurmatli anjuman ishtirokchilari!

Fraksiyamiz Qonunchilik palatasi deputatlari bilan hamkorlikda kelgusida ekologiya va atrof-muhitni muhofaza qilish sohasidagi qonunlarni tizimlashtirish, qonunlarda huquqiy tartibga solish mexanizmlarini aniq belgilashga qaratilgan qonun loyihalari ustida ish olib bormoqda.

Jumladan:

ekologik qonunchilikni tizimlashtirish va kodifikatsiyalashga qaratilgan O‘zbekiston Respublikasi Ekologiya kodeksini maromiga yetkazish;

“Hayvonlarni shafqatsiz munosabatdan himoya qilish to‘g‘risida”gi qonun loyihasini;

“Atmosfera havosini muhofaza qilish to‘g‘risida”gi qonun loyihasini yangi tahrirda;

“Muhofaza etiladigan tabiiy hududlar to‘g‘risida”gi qonun loyihasini yangi tahrirda;

“Chiqindilar to‘g‘risida”gi qonun loyihasini yangi tahrirda;

“Atrof-muhit monitoringi to‘g‘risida”gi yangi qonun loyihasini ishlab chiqish oldimizda turgan ustuvor vazifalar hisoblanadi.

Hurmatli konferensiya ishtirokchilari!

Xulosa o‘rnida aytishimiz mumkinki, Yangi O‘zbekistonda ekologik qonunchilikni takomillashtirish va “yashil” taraqqiyotni ta’minlash jarayonida parlament nafaqat qonun qabul qiluvchi oliy vakillik organi, balki qabul qilingan qonunlarning hayotga to‘liq va samarali tatbiq etilishi ustidan ta’sirchan nazoratni amalga oshiruvchi muhim konstitutsiyaviy institut sifatida ham alohida o‘rin tutadi.

Ishonchim komilki, mazkur xalqaro konferensiya doirasida bildiriladigan ilmiy yondashuvlar, amaliy takliflar va ilg‘or tajribalar ekologik qonunchilikni yanada takomillashtirish, o‘zaro tajriba almashish hamda barqaror va “yashil” taraqqiyot maqsadlariga erishish yo‘lida muhim muhokama maydoni bo‘lib xizmat qiladi.

E’tiboringiz uchun rahmat!

MUNDARIJA

AHOLINING EKOLOGIK MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA EKOLOGIK TA'LIM, JAMOATCHILIK ISHTIROKI VA SHAXSIY JAVOBGARLIK: 2025–2026-YILLARDAGI INSTITUTSIONAL O'ZGARISHLAR TAHLILI 16
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich
BMTNING BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARINI MILLIY DARAJADA AMALGA OSHIRISH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI VA USTUVOR YO'NALISHLAR 24
Teshaboyev To'lqin Zakirovich
YASHIL IQTISODIYOTNI IQTISODIY VA HUQUQIY QO'LLAB-QUVVATLASH, INSTITUTSIONAL MEXANIZMLAR VA O'ZBEKISTON TAJRIBASI 31
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna
TAKOMILLASHTIRISH: YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMLAR VA O'ZBEKISTON TAJRIBASI 37
Shamsiddin Allayarov
EKOLOGIYA SOHASIDAGI QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISHNING DOLZARB MASALALARI 45
S. Sh. Utemuratova
EKOLOGIK BARQARORLIK — YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTINING MUSTAHKAM POYDEVORI 49
G'afforov X. L.
MENEJMENT VA BIZNES BOSHQARUVIDA EKOLOGIK, YONDASHUV, ESG TAMOYILLARI, "YASHIL" STRATEGIYA VA KORPORATIV BOSHQARUV MEXANIZMLARI 58
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich
РОЛЬ ГРУППЫ ДЕПУТАТОВ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ДВИЖЕНИЯ УЗБЕКИСТАНА В ОБЕСПЕЧЕНИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ УСТОЙЧИВОСТИ 65
Алиханов Борий Батирович
Сангинов Саидрасул Сайдакпарович
YASHIL ISLOHOTLARNI AMALGA OSHIRISH HAMDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA YASHIL PARTIYALARNING GLOBAL AHAMIYATI 69
Xursanov Kamoljon Erkinjon o'g'li
Qo'chqorov Islomjon Nurali o'g'li
RESPUBLIKAMIZDA EKOLOGIK SIYOSAT VA XAVFSIZLIK MASALALARI 73
Raximov Oybek Raimovich
Xofizov Baxriddin Turdievich
AHOLINING EKOLOGIK MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA JAMOATCHILIK ISHTIROKI VA TA'LIM IMKONIYATLARI (STEAM YONDASHUVI MISOLIDA) 76
N. Matkarimova
O'ZBEKISTONDA YOSHLAR PARLAMENTINI MUHIM DEMOKRATIK INSTITUT SIFATIDA SHAKLLANTIRISH BOSQICHLARI VA ISTIQBOLDAGI REJALAR 80
Abdullayev Muxammadqodir Mashxur o'g'li
Xushvaqtov Feruzbek Ilxom o'g'li
СОТРУДНИЧЕСТВО ПАРЛАМЕНТА УЗБЕКИСТАНА С ННО В ПОВЫШЕНИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ НАСЕЛЕНИЯ 83
Сангинов Саидрасул Сайдакпарович
OROLBO'YI MINTAQASIDA «SUV IQTISODIYOTI» VA «YASHIL OBLIGATSIYALAR» (GREEN BONDS) TIZIMINI YANADA RIVOJLANTIRISHDA PARLAMENT NAZORATI VA QONUNCHILIK MEXANIZMLARI (XORAZM VILOYATI MISOLIDA) 87
Otamuratov Oybek Baxtiyorovich
INKLYUZIV YONDASHUV ASOSIDA EKOLOGIK TARBIYANI TASHKIL ETISHNING IJTIMOIY PEDAGOGIK IMKONIYATLARI 93
Xodjayeva Mohira Mirzahmadovna
KORXONALARNING BARQAROR RIVOJLANISH TIZIMIDA EKOLOGIK VA IJTIMOIY KO'RSATKICHLAR AUDITI 97
Akbarov Azizbek Abdusattarovich
O'ZBEKISTONDA XALQARO BIZNESNING BARQAROR RIVOJINI TA'MINLASHDA MARKETING VA YASHIL INNOVATSIYALARNING ROLI VA AHAMIYATI 103
Sayfullayeva Nigora Fayzulla qizi
TOZA HUDUDDAN YASHIL TAFAKKURGA — EKOLOGIK ISLOHOTLARNING AMALIY NATIJALARI (SURXONDARYO VILOYATI MISOLIDA) 107
Alimardonova Z. M.

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

SUV RESURSLARIDAN OQILONA FOYDALANISH — BARQAROR TARAQQIYOT OMILI 111
Jo‘rayev Komiljon Begmonovich
Xudoyqulov Avloqul Nurmanovich
IQLIM O‘ZGARISHIGA MOSLASHISH SHAROITIDA SHAHAR VA SANOAT HUDUDLARINI «YASHIL» ZONALASHTIRISHNING HUQUQIY KAFOLATLARI 114
Berdiqulova Munira Faxriddin qizi
EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA’MINLASHDA XALQARO HUQUQIY STANDARTLARNI O‘ZBEKISTON QONUNCHILIGIGA IMPLEMENTATSIYA QILISH: XALQARO MAJBURIYATLAR IJROSI USTIDAN PARLAMENT NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 118
Egamberdiyeva Sevara Baxodir qizi
EKOLOGIK MASALALARDA PARLAMENTLARARO HAMKORLIK VA XALQARO TAJRIBA ALMASHINUVI 123
Ergasheva Nodira Toxir qizi
IQLIM O‘ZGARISHIGA MOSLASHUV SIYOSATIDA FARG‘ONA VILOYATINING YEROSTI SUVLARI MONITORINGI 127
Abdulxayev Zoxidjon
O‘ZBEKISTONDA EKOLOGIK XAVFSIZLIKNI TA’MINLASHDA PARLAMENT NAZORATINING NATIJADORLIGI: INSTITUTSIONAL MEZONLAR 132
Saburova Juldizxan Axmetovna
O‘ZBEKISTONDA IQLIM O‘ZGARISHINING AMUDARYO HAVZASI VA OROLBO‘YI HUDUDIDAGI SUV RESURSLARI HAMDA QISHLOQ XO‘JALIGIGA TA’SIRI 137
Mamadiyarov Dilshod Uralovich
Xodjiyev Alisher Kuldashevich
IQLIM O‘ZGARISHINING ZAYTUN NAVLARINING GULLASHIGA TA’SIRI 140
Yormatova D.Y.
Xaydarkulov S.
BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARINI AMALGA OSHIRISHDA PARLAMENT NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH 143
Jo‘rayeva Shahina Narzullayevna
IQLIM MUAMMOLARI VA ULARNI YUMSHATISHGA DOIR AMALIY YECHIMLAR 146
Mirxoliqova Charos Xabibullaevna
Qodirova Shahnoza Ziyodulloyevna
YASHIL BELBOG‘LAR NEGA KERAK? 149
Yormatova Dilorom Yormatovna
MAMLAKATIMIZDA EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA’MINLASHDA PARLAMENTNING ROLI: XOTIN-QIZLAR ISHTIROKI VA JAMOATCHILIK NAZORATI 154
Sharipova Diyora Botirovna
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA UZLUKSIZ TA’LIM TIZIMIDA EKOLOGIK MADANIYAT VA KO‘NIKMALARNI SHAKLLANTIRISH USULLARI 158
Toshturdiyev Nurbek Nurali o‘g‘li
Hakimova Mahbuba
EKOLOGIK TA’LIM VA TARBIYANI RIVOJLANTIRISHDA ZAMONAVIY PEDAGOGIK YONDASHUVLARNING AHAMIYATI 163
Qutlymuratov Baxitbay Xojabayevich
ARASTUNING ONG VA TABIAT HAQIDAGI TA’LIMOTINING SHARQ FALSAFASIGA TA’SIRI 166
Umaraliyeva Gulchexra Baxodirjonovna
ФОРМИРОВАНИЕ ИНТЕГРИРОВАННОЙ СИСТЕМЫ ESG-ТРАНСФОРМАЦИИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ПОЛИМЕРНОЙ УПАКОВОЧНОЙ ИНДУСТРИИ: ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ И ОЦЕНКА РЕЗУЛЬТАТИВНОСТИ 169
Ташпулатов Дильмурад Рустамович
TALABA-YOSHLARDA EKOLOGIK-HUQUQIY MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHNING INSTITUTSIONAL MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 172
Habibjonov Izzatbek Dilshodjon o‘g‘li
MINTAQAVIY EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA’MINLASHDA O‘RMON FONDI IMKONIYATLARIDAN FOYDALANISH HAMDA PARLAMENT NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISH 177
Egamberdiyev Shaxzod Baxodir o‘g‘li
MARKAZIY O‘ZBEKISTON SUV QUSHLARI GELMINTOFAUNASINING HUDUDLAR KESIMIDA TAQSIMLANISHI 182
Soliyeva Gulnoza Daniyarovna
ТЕХНОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПОЛУЧЕНИЯ ТОФУ ИЗ СОЕВОГО МОЛОКА С ПРИМЕНЕНИЕМ РАЗЛИЧНЫХ КОАГУЛЯНТОВ И ОЦЕНКА ЕГО КАЧЕСТВА 185
Ш. А. Ишниязова
Д. Нурвафаева

К. О. Додаев
PARIJ IQLIM BITIMI VA BRM 13-MAQSADINI AMALGA OSHIRISHDA PARLAMENT DIPLOMATIYASI: XALQARO MAJBURIYATLARNING MILLIY QONUNCHILIKKA INTEGRATSIYASI 188
Abdullayeva Shahlo Shokir qizi
Muitov Davron Sabirovich
FOND BOZORIDA INVESTORLARNING INVESTITSION XULQ-ATVORINI TAKOMILLASHTIRISHDA MOLIYAVIY SAVODXONLIKNING AHAMIYATI 193
Karimova Nurjahon Olim qizi
EKOLOGIK MADANIYAT — KELAJAK OLDIDAGI MAS'ULIYAT: AHOLINING EKOLOGIK ONGINI YUKSALTIRISHDA TA'LIM VA TARBIYANING O'RNI 197
Rustamova M. M.
O'ZBEKISTON SHAHARLARIDA KO'KALAMZORLASHTIRISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI: EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA DAVLAT SIYOSATI VA PARLAMENTNING ROLI 200
Asomxonova Rayxonaxon
Xolova Shoxista Abduvositovna
O'ZBEKISTONDA EKOLOGIK MADANIYATNI RIVOJLANTIRISHDA FUQAROLIK JAMIYATI INSTITUTLARINING O'RNI 204
Dadaboyev Husanboy G'ofurovich
YOSHLARDA EKOLOGIK VATANPARVARLIK HISSINI SHAKLLANTIRISHNING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI 210
Oripov Ahmadjon Muhammadjonovich

IQLIM O'ZGARISHI VA «YASHIL» IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY MAJLISINING HUQUQIY HAMDA INSTITUTSIONAL FAOLIYATI 214
Raxmanov A. M.
TOG'-KON FAOLIYATINING EKOLOGIK TA'SIRINI BAHOLASH VA KAMAYTIRISHNING ILMIY ASOSLARI 217
Abduniyazov Xusan
IQLIM O'ZGARISHI VA SUV TANQISLIGI 222
Xushvaqtova X. S.
EKOLOGIK MADANIYATNI YUKSALTIRISHDA PARLAMENT VA FUQAROLIK JAMIYATI HAMKORLIGI: IJTIMOIY-FALSAFIY TAHLIL 226
Alikulov Xusniddin Akbarovich
IQLIM O'ZGARISHIGA MOSLASHISH VA UNING SALBIY OQIBATLARINI YUMSHATISH 231
Mavlonova Madinabonu
EKOLOGIK BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA O'ZBEKISTON EKOLOGIK PARTIYASI FRAKSIYASI VA MAHALLIY KENGASH DEPUTATLARINING O'RNI 234
Elmirzayev Bahrom Toshkentovich
EKO-KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHDA TA'LIMNING O'RNI VA METODIK YONDASHUVLARI 238
Raxmanova Zebiniso Po'latovna
Raximov Oybek Raimovich
РАЗРАБОТКА НАУЧНЫХ ОСНОВ СТРАТЕГИИ ЭКОЛОГИЧЕСКИ УСТОЙЧИВОГО ТРАНСПОРТА 243
Шадиметов Юсуфжан Шадиметович
Айрапетов Дмитрий Алексеевич
ACADEMIC STAFF PERFORMANCE AND HUMAN RESOURCE MANAGEMENT IN MODERN UNIVERSITIES 246
Sultonboyeva Munira Bahodirovna
Sultanova Kamila Mukhtorali kizi
SUG'URTA XIZMATLARI BOZORINI BOSHQARISHGA OID ILMIY YONDASHUVLARNING EVOLYUTSIYASI 252
Kurbonov S.A.
ОРГАНИЗАЦИОННАЯ ГОТОВНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЙ УЗБЕКИСТАНА К ПЕРЕХОДУ К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ 257
Абдуллаева Одинахон Гайратжон кизи
ANZUR PIYOZI URUG'LARINING LABORATORIYA SHAROITIDA UNISH XUSUSIYATLARI 262
Uzoqova Zubayda Javliyevna
Nizomova Maxsuda Usmankulovna
XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI PLATFORMALARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'NALISHLARI 267
Abdikayumov Bekzod Turdiniyozovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

YASHIL RAQAMLI INFRATUZILMA VA SUN'IY INTELLEKT ASOSIDA KONTENT TAQSIMLASH TIZIMLARINING BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDAGI O'RNI 270
Xujamatova Shaxlo Abdusalom qizi
AHOLI DAROMADLARINING SHAKLLANISH MANBALARI, TARKIBI VA TAQSIMLANISH MUNOSABATLARI 275
Abidova Shahnoza Abduvaliyevna
TO'QIMACHILIK SANOATINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMINING IQTISODIY SAMARADORLIGI 279
Nurullayeva Mexribon Muratovna

ЦИФРОВАЯ ТРАНСФОРМАЦИЯ КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОЙ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ЭКОСИСТЕМЫ УЗБЕКИСТАНА 283
Абзалова Нозимахон Нодирбек кизи
INFRATUZILMA LOYIHALARINI TASHABBUSLI BUDJET ORQALI MOLIYALASHTIRISHNING HOZIRGI HOLATI 287
Mirzayev Xursanmurod Egamberdiyevich
LOYIHALARDA RISKLARNI BOSHQARISHNING ZAMONAVIY USULLARI VA ULARNING AHAMIYATI 291
Abdukarimova Aziza Hamid qizi
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA KORXONALARNING STRATEGIK BARQARORLIGINI TA'MINLASH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 294
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich
Dilmurodov Komiljon Ahmad o'g'li
INFRATUZILMA LOYIHALARINI MOLIYALASHTIRISHDA DAVLAT VA FUQAROLAR SHERIKLIGINI RIVOJLANTIRISH YO'LLARI 297
Yarbazarov Shavkat Butayevich
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ МЕХАНИЗМОВ УПРАВЛЕНИЯ ГОСТИНИЧНЫМ БИЗНЕСОМ И ВОЗМОЖНОСТИ ЕГО АДАПТАЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ 300
Нигматова Сугдиена Жалолиддин кизи
TEMIR YO'L SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING XORIJIY TAJRIBASI 302
Eshboyev Ulug'bek Farxodovich
MOLIYAVIY INVESTITSIYALARNI SHAKLLANTIRISHDA RISK, DAROMADLILIK VA LIKVIDLIKNING O'ZARO BOG'LIQLIGI 306
Primova Dilafruz To'lqinovna
O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA KREDIT SKORINGI JARAYONLARIDA SUN'IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINING QAMROVI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI 308
Nabiyeva Feruza Odilovna
O'ZBEKISTONDA BARQAROR RIVOJLANISH MAQSADLARINI MILLIYLASHTIRISHNING TASHKILIY-HUQUQIY VA INSTITUTSIONAL ASOSLARI 312
Turopov Yorqin Sharapovich
TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA PORTFELINI "YASHILLASHTIRISH" VA EKOLOGIK LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI 315
Soliyev Muhammad Umar Baxromjon o'g'li
HEMIS BILAN INTEGRATSIYALASHGAN INKLYUZIV RAQAMLI TA'LIM PLATFORMASINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI INVESTITSIYA QAYTIMI (ROI) ASOSIDA BAHOLASH 319
Xolmonov Shodiyor Karshiboyevich
YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHNING XALQARO TAJRIBASI VA O'ZBEKISTON UCHUN USTUVOR YO'NALISHLAR 321
Afenov Nursultan Nugmatillayevich
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫМИ ПОТОКАМИ В ЭЛЕКТРОННОЙ ТОРГОВЛЕ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ НА ОСНОВЕ ЦИФРОВЫХ ПЛАТФОРМ 325
Туйчиев Ш. Ш.
YO'LOVCHI TASHISH SAMARADORLIGINING INSTITUTSIONAL DETERMINANTLARI 329
Kurambayev Alisher Saburbayevich
НОВЫЙ ЗАКОН РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН «О РЫНКЕ КАПИТАЛА»: ЧТО МЕНЯЕТСЯ ДЛЯ ФИНАНСОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ 333
Калбаева Карина Ахметуллаевна

HUDUDIY KLASTER MODELI ASOSIDA MAKTAB MENEJMENTINI MAQBULLASHTIRISH: TAYANCH-RESURS MAKTAB MEXANIZMI VA SAMARADORLIK MEZONLARI 336
Rajapova Guldona Usman qizi
OLIY TA'LIM MUASSASALARINING RAQAMLI YETUKLIGINI BAHOLASH VA

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 339
Kungratov Ilmurod Qo‘zibay o‘g‘li
OLIY TA’LIM MUASSASALARIDA INNOVATSION MENEJMENT STRATEGIYALARINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI 342
Pulatova Dildora Abdushukurovna
INVESTITSION FAOLLIKNING IQTISODIY MAZMUNIGA DOIR NAZARIY QARASHLAR 347
Asatova Shahzodaxon Zabixillo qizi
REZERVUARDAGI BENZINNING PORTLASH UCHUN XAVFLI KONSENTRATSIYALARINI ANIQLASH 350
Xakimov Abror Maksimovich
MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARIDA KADRLAR ZAXIRASINI SHAKLLANTIRISH AMALIYOTI TAHLILI 355
G‘aniyev Elyor Sobirjonovich
NAQD PUL MUOMALASINI QISQARTIRISH VA YASHIRIN IQTISODIYOT KO‘LAMINI KAMAYTIRISH: JANUBIY KOREYA TAJRIBASI VA MAKROFISKAL XULOSALAR 361
Shonazarov Ashurali Akabayevich
SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION BOSHQARUV USULLARI 365
Xusanova Malohat Mingnorovna
IJTIMOIY SOHADA INNOVASION RIVOJLANISHNI STRATEGIK BOSHQARISH SAMARADORLIGINI KOMPLEKS BAHOLASH 368
Xolmuratov Jahongir Salimbek o‘g‘li
KREDIT RISKLARINI BAHOLASH VA MONITORING QILISH USULLARI 370
Asadov Qodirjon Nasirovich
XIZMAT KO‘RSATISH SOHASIDA XODIMLARNI RAG‘BATLANTIRISH OMILLARINI KLASTER TAHLILI ASOSIDA DIFFERENSIATSIYALASH: PILOT TADQIQOT NATIJALARI 375
Masharipov Jasur Rozmedovich
MEHMONXONALARNING ONLAYN REPUTATSIYASINI KOMPLEKS BAHOLASHDA MORI INDEKSIDAN FOYDALANISH 377
Abdulazizova Xushnoza Nayabovna
SUN’IY INTELLEKT ASOSIDAGI XODIMLAR FAOLIYATINI BAHOLASH TIZIMLARIDA IDROK ETILGAN ADOLATNING O‘RNI 380
Akramova Nilufar Beknazar qizi
O‘ZBEKISTONDA SPELEOTURIZM OBYEKTLARINI BOSHQARISH MODELI 384
Djalalov Shaxrux Anvarovich
LOYIHALARNI BOSHQARISHDA SOLIQQA TORTISH VA BUXGALTERIYA HISOBINING AHAMIYATI 387
Pirnazarova Madina Rustam qizi
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI KREDITLASH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH 389
Sh. Bayramova
SUN’IY INTELLEKT — TO‘QIMACHILIK KORXONASINING TASHKILIY-TEXNOLOGIK RESURSI SIFATIDA 392
Madrahimova Onajon Javlon qizi
XALQARO MEHNAT BOZORIGA O‘RTA BO‘G‘IN KADRLARNI TAYYORLASHDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIKNING MEXANIZMLARI 394
Masharipov Farrux O‘tkirovich

O‘ZBEKISTON DAVLAT BYUDJETI DAROMADLARINING IJROSI VA SOLIQ TUSHUMLARINING O‘RNI 401
Ashirbayev Odilbek Aminbayevich
O‘ZBEKISTON HUDUDLARIDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHNING JORIY HOLATI VA ASOSIY MUAMMOLARI 404
Mo‘minjonov Anvarbek Sayfitdin o‘g‘li
SUN’IY INTELLEKT SHAROITIDA TIJORAT BANKLARINING KREDIT PORTFELI RISKLARINI BOSHQARISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH 407
Qurbonov Ilhom Jumaqulovich
REGIONAL WAGE DISPARITIES IN UZBEKISTAN, 2017–2025: DIVERGENCE AT THE TOP, CONVERGENCE IN THE MIDDLE 418
O‘roqov Mamurali Odil o‘g‘li
AUDITORLIK TASHKILOTLARIDA “DUE DILIGENCE” XIZMATINI ISHCHI HUJJATLAR BILAN INTEGRATSIYALASHGAN BOSQICHMA-BOSQICH MODEL ASOSIDA TASHKIL ETISH 421
Sidiqov Dilmurod Xasanboy o‘g‘l
TIJORAT BANKLARIDA RAQAMLI XIZMATLARNI RIVOJLANTIRISH VA MIJOZLARGA XIZMAT KO‘RSATISH SIFATINI OSHIRISH 424
Parpiyeva Ra’no Abdurasulovna
KORXONALAR INVESTITSIYA FAOLLIGINI TA’MINLASHDA SOLIQLARNING

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

RAG‘BATLANTIRUVCHI ROLINI OSHIRISHNING XORIJIY TAJRIBALARI 427
Ilyasova Barno Axmadovna
TOVAR BELGILARIDAN TIJORAT MUOMALASIDA FOYDALANISHNING HUQUQIY ASOSLARI VA TAKOMILLASHTIRISH ISTIQBOLLARI 432
Ermetova Shoira Xasanovna
ОЦЕНКА БАНКАМИ КРЕДИТОСПОСОБНОСТИ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКИ 436
Назарова Диера Бахадировна
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA INNOVATSION RIVOJLANISHNI BOSHQARISHNING USTUVOR YO‘NALISHLARI 439
Fayzullayev Jonibek Mambetsaliy o‘g‘li
O‘ZBEKISTONDA DAVLAT QARZI HAJMI VA TARKIBIY TUZILISHI: TASHQI VA ICHKI QARZ DINAMIKASI TAHLILI 442
Sayfitdinov Xasanboy Dilshodovich
IQTISODIY FANLAR PROFESSOR-O‘QITUVCHILARINI MASOFAVIY O‘QITISHGA TAYYORLASHNING TO‘RT BOSQICHLI TIZIMI:RAQAMLI PEDAGOGIKA TRENINGI VA KOMPETENSIYALAR DINAMIKASI 445
Hakimova Mushtariybonu Hamid qizi
IJTIMOIY XARAJATLARNI MOLIYALASHTIRISHNING ASOSIY MASALALARI 450
Tulyaganov Olim Rustamovich
TIJORAT BANKLARIDA KAPITAL YETARLILIGINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI: BAZEL III TAMOYILLARI ASOSIDAGI EMPIRIK TAHLIL 453
Xakimov Zoxid Norbo‘tayevich
IMPLEMENTATION AND APPLICATION OF INTERNATIONAL FINANCIAL REPORTING STANDARDS (IFRS) IN THE FINANCIAL SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN: CHALLENGES AND PROSPECTS 458
Khattabov Temurbek Muzaffar Ugli
O‘ZBEKISTONDA BOLALI OILALARNI IJTIMOIY QO‘LLAB-QUVVATLASH KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISH VOSITASI SIFATIDA 461
Asomiddinova Muzayyanxon Abdurahmon qizi
O‘ZBEKISTONDA QAYTA SUG‘URTA MUNOSABATLARINI TAKOMILLASHTIRISH 467
Mirzoyev Sayfullo Fayzulloyevich
ЦИФРОВЫЕ И ПЕРСОНАЛИЗИРОВАННЫЕ КОММУНИКАЦИИ В ПРОДВИЖЕНИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ: РОЛЬ ДОВЕРИЯ И ВОСПРИНИМАЕМОЙ ЦЕННОСТИ 470
Умаров Шухрат Баходир угли
KEY AUDIT MATTERS AND THEIR CONSEQUENCES FOR FIRMS AND CAPITAL MARKETS 473
Alasgarli Farid
INSONGA YO‘NALTIRILGAN SUN’IY INTELLEKTNING XODIMLAR FAROVONLIGIGA TA’SIRI 476
Nazirjonova Marziaxon Xamidulla qizi
TIJORAT BANKLARIDA SANKSION NAZORAT VA AML/CFT TIZIMINING O‘ZARO INTEGRATSIYASI 479
Rustamov Sunnatillo Rustamovich
BIZNESNI TASHKIL ETISH JARAYONIDAGI DOLZARB MUAMMOLAR HAMDA ULARNING YECHIMLARI 483
Jo‘rayev Jahongir Bahodir o‘g‘li
TA’LIM TURIZMIDA QAROR QABUL QILISHGA TA’SIR ETUVCHI OMILLAR VA UNING RIVOJLANISHINI BAHOLASH MEZONLARI 488
Zulxaynarov Samandar Ravshan o‘g‘li
O‘ZBEKISTONDA MEHNAT BOZORI VA DEMOGRAFIK JARAYONLARNING O‘ZARO BOG‘LIQLIGI 492
Niyozova Ruxsora Nurali qizi
TIJORAT BANKLARI LIKVIDLIGI VA DAVLAT BYUDJETI SIYOSATI O‘RTASIDAGI O‘ZARO BOG‘LIQLIK 496
M.Q. Maxmudova
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA INSON RESURSLARINI BOSHQARISHNI TAKOMILLASHTIRISH 502
Yusubboyeva Mohinur Qudrat qizi
MODA INDUSTRIYASIDA INNOVATSION MENEJMENTNI RIVOJLANTIRISH YO‘NALISHLARI 504
Abdumajitova Adolat Bahrom qizi
IQTISODIY SUDLARDA YARASHTIRUV VA MEDIATSIYA JARAYONLARIDA HUQUQLARNI SUISTE’MOL QILISHNING OLDINI OLISH HAMDA INSTITUTSIONAL ISLOHOTLAR 507
Ungarov Akram Botirqul o‘g‘li
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ МАРКЕТИНГОВОЙ СТРАТЕГИИ ВУЗА В УСЛОВИЯХ УСИЛЕНИЯ КОНКУРЕНЦИИ НА ПРИМЕРЕ ТГЭУ 511
Кахрамонова Азиза Шухрат кизи

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Джалилов Джамшид Ганиевич
IQTISODIYOTNING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASIDA RAQAMLASHTIRISHNING O‘RNI VA ASOSIY OMILLARI 514
Imomova Kamola Novfal qizi
DAVLAT IJTIMOIY SOHA MUASSASALARINING MOLIYAVIY RESURSLARINI BOSHQARISHNI RAQAMLASHTIRISH JARAYONI 519
Hasanov To‘lqin Axmatovich
HUDUDIY SANOAT KORXONALARINI RIVOJLANTIRISHNING DIFFERENSIAL TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI 522
Ravshanova Sevara Zafar qizi
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI TIJORAT SOHASIDA TOVAR BELGILARINING FUQAROLIK-HUQUQIY TARTIBGA SOLINISHI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 525
Ermetova Shoira Xasanovna
MAMLAKATIMIZ TIJORAT BANKLARI KREDIT PORTFELINING JORIY HOLAT TAHLILI 530
Ziyodilloyev Xushnud Rahimboyevich
РАЗВИТИЕ БЕЗНАЛИЧНЫХ ПЛАТЕЖЕЙ КАК ФАКТОР СОКРАЩЕНИЯ ТЕНЕВОЙ ЭКОНОМИКИ И ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА УЗБЕКИСТАНА 534
Катаева Шаходат Баходировна
QARZ QIMMATLI QOG‘OZLARI – TIJORAT BANKLARI BARQAROR RESURS BAZASINI KENGAYTIRISH VOSITASI 537
Tillayev Xurshidjon Sulaymon o‘g‘li
KICHIK BIZNES SUBYEKTLARI FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA ELEKTRON TIJORATNING IQTISODIY MEXANIZMLARIDAN FOYDALANISH YO‘NALISHLARI 541
Egamberdiyev Sanjar Shokir o‘g‘li
ESG TAMOYILLARINING SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISHDAGI AHAMIYATI 544
Alimov Jamshid Bahriddin o‘g‘li
XALQARO PUL O‘TKAZMALARINING O‘ZBEKISTON MAKROIQTISODIY BARQARORLIGIGA TA’SIRI 547
Abirqulova Sohibjamol Normuxammad qizi
DAVLAT XARIDLARINI “YASHIL”LASHTIRISH JARAYONIDA O‘ZBEKISTONDA ME’YORIY ASOSLAR, O‘LCHASH MUAMMOLARI VA HAYOTIY SIKL XARAJATLARIGA ASOSLANGAN BAHOLASH YONDASHUVI 549
Israilova Soxiba To‘lqin qizi
O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARIDA NAQDSIZ TO‘LOVLAR RIVOJLANISHI 553
Akramova Mahliyo Ibrohim qizi
DUAL TA’LIM ASOSIDA QISHLOQ XO‘JALIGI KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMLARI 556
Rajapova Guldona Usman qizi
НАПРАВЛЕНИЯ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В НАЦИОНАЛЬНОЙ СИСТЕМЕ ОЦЕНИВАНИЯ 559
Ганиев Бехруз Ихтиёрович
AHOLI BANDLIGINI TARTIBGA SOLISHNING XORIJIY MODELLARI VA ULARNI O‘ZBEKISTONDA QO‘LLASH IMKONIYATLARI 559
Akbarova Malika Ilxomovna
ОХРАНА ТРУДА КАК ОСНОВА ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ЖИЗНЕДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЧЕЛОВЕКА 561
Дониёрова Ф. А.
BUDJETLARARO TRANSFERTLAR TIZIMINI TASHKIL ETISHDA XORIJIY TAJRIBA, ZAMONAVIY TENDENSIYALAR VA ULARDAN O‘ZBEKISTONDA FOYDALANISH IMKONIYATLARI 564
Hakimov Feruz Xurshid o‘g‘li
THE ROLE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN MODERNIZING THE NATIONAL ASSESSMENT SYSTEM 567
Ganiyev Bexruz Ixtiyorovich
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich
AKSIYADORLIK JAMIYATLARIDA KORPORATIV KONFLIKTLARNI RAQAMLI MONITORING VA PROFILAKTIK BOSHQARUV ORQALI KAMAYTIRISH 573
Xolikova Saboxat Abdukarim qizi
TARKIBIY O‘ZGARISHLARNING IQTISODIY O‘SISHGA TA’SIRI VA UNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 577
Yoqubova (Sheraliyeva) Zilola Tura qizi
VENCHUR KAPITALINING IQTISODIYOTDA QO‘SHIMCHA QIYMAT YARATISHI 581
Abduraximova Shahruzaxon Sarvar qizi
AGROTURISTIK KLASTERLARNI STRATEGIK BOSHQARISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI 587
Yoriyeva Farangiz Murodilloyevna
ГАРМОНИЗАЦИЯ КЛАССИФИКАЦИИ И СТАТИСТИКИ ОТХОДОВ КАК УСЛОВИЕ ТРАНСГРАНИЧНОГО СОТРУДНИЧЕСТВА В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ 591

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Рахимова Комила Бахтиёровна
KORPORATIV OBLIGATSIYALAR – AKSIYADORLIK JAMIYATLARINI MOLIYALASHTIRISHNING MUQOBIL MANBAI 596
Jumatova Gulzar Maxmud qizi
MINTAQAVIY IQTISODIY INTEGRATSIYANING O‘ZBEKISTON HUDUDLARIGA INVESTITSIYALARNI JALB ETISHGA TA’SIRI 600
Aliyeva Perizat Tazabay kizi
MOLIYAVIY HISOBOT TUZISHDA FUNKSIONAL VALYUTA TUSHUNCHASI VA UNI HISOBGA OLISH 603
Kozimjonov Abrorbek
KORXONALARDA INVESTITSION QARORLARNI QABUL QILISH SAMARADORLIGINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY USULLARI 606
Habibullayev Jasurbek Kurbanbay o‘g‘li
АНАЛИЗ ИЗМЕНЕНИЯ ОБЪЁМА ЗАТРАТ В СФЕРЕ УСЛУГ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН (2016–2025 ГОДЫ) 609
Мадрахимова Г. Р.
Мансурова М. Ё.
SANOAT KORXONALARINING INVESTITSION JOZIBADORLIGINI OSHIRISH VA INVESTITSIYA FAOLLIGINI RAG‘BATLANTIRISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH 612
Fayziyeva Nilufar Shavkat qizi
YASHIL IQTISODIYOTDA DAVLAT-XUSUSIY SHERIKLIK ASOSIDA INVESTITSION LOYIHALARNI RIVOJLANTIRISH 615
Yesmurzaev Joldasbay Tangatarovich
QIMMATLI QOG‘OZLAR BOZORIDA ELEKTRON SAVDO INFRATUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘NALISHLARI 618
Saidkobil Murodov
TIJORAT BANKLARIDA SUN’IY INTELLEKT TEXNOLOGIYALARINI JORIY ETISH ORQALI OPERATSION SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO‘NALISHLARI 620
Xidirov Boboyor Davronovich
O‘ZBEKISTONNING XITOYDAN IMPORT TALABI VA SAVDO BALANSI TAQCHILLIGINING EKONOMETRIK TAHLILI 622
Xurramov Xumoyun Murod o‘g‘li
QIMMATLI QOG‘OZLAR BOZORIDA INSTITUTSIONAL INVESTORLAR FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING XALQARO TAJRIBASI VA UNDAN O‘ZBEKISTONDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI 626
Istamov Shoxrux
RAQAMLI BANK XIZMATLARINING NAZARIY ASOSLARI VA ULARNING BANK FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDAGI O‘RNI 629
Giyayev Rustamjon Abdurasulovich
QURILISH KORXONALARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHNING IQTISODIY MEXANIZMI: RAQAMLASHTIRISH VA INNOVATSION BOSHQARUV 632
Umarova Nargiza Mirakabarovna
КАЧЕСТВО АПТЕЧНЫХ ДАННЫХ КАК УСЛОВИЕ ФИНАНСОВО ОБОСНОВАННОГО ПРОГНОЗИРОВАНИЯ СПРОСА И УПРАВЛЕНИЯ ЗАПАСАМИ 635
Пулатова Фируза Сафар кизи
YASHASH VA UMUMIY OVQATLANISH XIZMATLARI RIVOJLANISHINING ILMIY-NAZARIY ASOSLARI 638
Qudratova Shaxnoza Shuxrat qizi
SURXONDARYO VILOYATI TRANSPORT TARMOG‘I RAQOBATBARDOSHLIGINING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA’SIRI 641
Aymatov Sirojiddin To‘raqul o‘g‘li
WAYS TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF BUDGET FUNDS UTILIZATION IN PUBLIC SECTOR ORGANIZATIONS 644
Aziza Shokirova
YOSHLAR TADBIRKORLIGINI MOLIYALASHTIRISHNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI VA ZAMONAVIY KONSEPSIYALARI 647
Valiev Umid Gulamovich
IJTIMOIY HIMOYA TIZIMINING IQTISODIY MOHIYATI, INSTITUTSIONAL MODELI VA DAVLAT IJTIMOIY SIYOSATIDAGI O‘RNI 650
Muxtorov Ulug‘bek Xayotjonovich
TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI QO‘LLAB-QUVVATLASHDA MANZILLILIKNI TA’MINLASHNING TASHKILIY-IQTISODIY MEXANIZMI 652
Axmadjanov Abrorbek Akbarjon o‘g‘li
O‘ZBEKISTON HUDUDLARIDA BIZNES RIVOJLANISHINI PANEL EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH 655
Saidova Marhabo Xabibullo qizi

O‘ZBEKISTON HUDUDLARIDA BIZNES RIVOJLANISHINI PANEL EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH

Saidova Marhabo Xabibullo qizi
Kadrlar malakasini oshirish va statistik tadqiqotlar instituti tadqiqotchisi
E-mail: saidovamarhabo1991@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tezisda O‘zbekistonning 14 hududi bo‘yicha 2010–2024-yillardagi 210 ta kuzatuvdan iborat balanslangan panel ma’lumotlari asosida biznes rivojlanishiga ta’sir etuvchi omillar ekonometrik baholangan. Tadqiqotda Pooled OLS, Fixed Effects (FE) va Random Effects (RE) modellari qiyoslanib, F-test, Breusch–Pagan LM va Hausman testlari yordamida FE modeli ishchi variant sifatida tanlangan. Multikollinearlikni kamaytirish maqsadida investitsiya, qurilish, aholi daromadlari, bandlik va eksportni qamrab olgan besh omilli model shakllantirilgan. Natijalar ushbu omillar bilan biznes rivojlanishi o‘rtasidagi statistik bog‘liqliklarni aniqlash imkonini bergan. Shuningdek, model diagnostikasi, hududiy xususiyatlar va natijalarni ehtiyotkor talqin qilish zarurligi asoslangan.

Kalit so‘zlar: panel ma’lumotlar, biznes rivojlanishi, ekonometrik modellashtirish, Fixed Effects, Random Effects, Hausman testi, multikollinearlik, elastiklik.

Abstract. This thesis examines the factors influencing business development across 14 regions of Uzbekistan using a balanced panel dataset comprising 210 observations for 2010–2024. The study compares Pooled Ordinary Least Squares (OLS), Fixed Effects (FE), and Random Effects (RE) models. Based on the F-test, Breusch–Pagan LM test, and Hausman test, the FE model is selected as the working specification. To reduce multicollinearity, a five-factor model incorporating investment, construction, household income, employment, and exports is developed. The results identify statistical relationships between these factors and business development. The study also emphasizes the importance of model diagnostics, regional heterogeneity, and cautious interpretation of econometric findings.

Keywords: panel data, business development, econometric modeling, Fixed Effects, Random Effects, Hausman test, multicollinearity, elasticity.

KIRISH

Hududiy biznes ko‘rsatkichlarida bir vaqtning o‘zida ikki xil manba — hududlar o‘rtasidagi farq va vaqt bo‘yicha o‘zgarish mavjud. Oddiy kesim regressiyasi hududga xos doimiy xususiyatlarni hisobga olmasligi, oddiy vaqt qatori esa hududlarning geterogenligini yo‘qotishi mumkin. Shu sababli tadqiqotda 14 hududning 2010–2024-yillardagi 15 yillik ma’lumotlari 210 kuzatuvli balanslangan panel sifatida birlashtirilgan. Maqsad biznes ishlab chiqarish hajmi bilan tadbirkorlik faolligi, investitsiya, qurilish, savdo, aholi daromadlari, bandlik va eksport o‘rtasidagi shartli bog‘liqlikni hududiy individual effektlar hisobga olingan holda baholashdir [3].

Ma’lumotlar tarkibi. Natijaviy Y ko‘rsatkichi kichik tadbirkorlik subyektlari ishlab chiqargan sanoat mahsulotlari va tegishli xizmatlar hajmi sifatida berilgan. Tushuntiruvchi omillar: X1 — faoliyat ko‘rsatayotgan kichik tadbirkorlik subyektlari soni; X2 — asosiy kapitalga investitsiyalar; X3 — kichik tadbirkorlik subyektlarining qurilish ishlari; X4 — ulgurji savdo hajmi; X5 — aholi jon boshiga umumiy daromad; X6 — kichik tadbirkorlik subyektlarida band bo‘lganlar soni; X7 — kichik tadbirkorlik subyektlarining eksport hajmi. Logarifmik transformatsiya koeffitsiyentlarni elastiklik sifatida talqin qilish, dispersiyani barqarorlashtirish va qiyshiq taqsimot ta’sirini kamaytirish uchun qo‘llanadi [5].

Model tanlash. Pooled OLS barcha hudud va yillarni bitta umumiy regressiya sifatida baholaydi. FE modeli vaqt bo‘yicha o‘zgarmaydigan hududiy individual xususiyatlarni alohida erkin hadlar orqali nazorat qiladi. RE modeli esa hududiy effektni tasodifiy komponent sifatida ko‘radi. Model tanlash natijalarida F-test FE modelining Pooled OLS modelidan afzalligini ($p < 0,001$), Breusch–Pagan LM testi RE modelining Pooled OLS modelidan afzalligini ($p < 0,01$), Hausman testi esa logarifmik spetsifikatsiyada FE yondashuvini REga nisbatan ishchi variant sifatida qo‘llab-quvvatlaganini ($p < 0,001$) ko‘rsatadi. Shu bilan birga, model tanlovi diagnostik tekshiruvlar bilan davom ettirilishi kerak.

1-jadval.
Panel ekonometrik modellarni tanlash va diagnostika testlari natijalari (2010–2024-yillar)

Diagnostika / mezon	Hisobot natijasi	Talqin
F-test	$p < 0,001$	FE Pooled OLSdan afzal
Breusch–Pagan LM	$p < 0,01$	RE Pooled OLSdan afzal
Hausman (log model)	$p < 0,001$	FE ishchi variant sifatida afzal
Shapiro–Wilk (qoldiqlar)	$p = 0,0004$	Qoldiqlar normalligi haqidagi gipoteza rad etilgan
Kesimlararo bog‘liqlik (CD)	$p < 0,001$	Kesimlararo bog‘liqlik aniqlangan
Geteroskedastiklik BP	$p = 0,9895$	Mazkur testda H0 rad etilmagan
Serial bog‘liqlik	DW natijasining panelga mosligi tasdiqlanmagan	Panel ma’lumotlariga mos serial bog‘liqlik testi qayta bajarilishi zarur

Manba: Muallif ishlanmasi.

Multikollinearlik diagnostikasida ayrim regressorlarda kuchli juft bog‘liqlik qayd etilgan: X3 — qurilish va X4 — ulgurji savdo o‘rtasida $r \approx 0,92$, X2 — investitsiya va X3 o‘rtasida ham yuqori korrelyatsiya ko‘rsatilgan. Bunday vaziyat koeffitsiyentlarning barqarorligiga ta’sir qilishi mumkin. Shu sababli X1 va X4 chiqarilgan besh omilli muqobil model ishchi spetsifikatsiya sifatida keltirilgan. Biroq omillarni chiqarishning o‘zi serial yoki kesimlararo bog‘liqlik muammosini avtomatik bartaraf etmaydi; yangi model uchun ham diagnostika takrorlanishi zarur.

Qayta qurilgan FE tenglamasi quyidagicha berilgan:

$$\ln(Y) = \alpha_i + 0,0495 \cdot \ln X2 + 0,1296 \cdot \ln X3 + 1,0269 \cdot \ln X5 + 0,7062 \cdot \ln X6 + 0,0172 \cdot \ln X7 + \varepsilon.$$

Log-log shaklida ushbu koeffitsiyentlar o‘lchovsiz elastiklikdir. Boshqa omillar o‘zgarmaganda investitsiyaning 1 foiz yuqori qiymati Y ning taxminan 0,05 foiz, qurilishning 1 foiz yuqori qiymati 0,13 foiz, aholi daromadlarining 1 foiz yuqori qiymati 1,03 foiz, bandlikning 1 foiz yuqori qiymati 0,71 foiz, eksportning 1 foiz yuqori qiymati 0,02 foiz yuqori bo‘lishi bilan bog‘langan. Bu talqin sababiy ta’sir emas; endogenlik, standart xatolar va model identifikatsiyasi alohida tekshirilishi kerak.

Dastlabki yetti omilli va qayta qurilgan besh omilli FE modellari qiyoslanganda R^2 mos ravishda 0,9658 va 0,9641, tuzatilgan R^2 0,9622 va 0,9607 bo‘lgan. RMSE 0,1857 va 0,1902, MAE 0,1398 va 0,1418 ni tashkil etgan. AIC va BIC ko‘rsatkichlari ham dastlabki model foydasiga kichikroq qiymat bergan. Demak, regressorlardan ikkitasini chiqarish modelni avtomatik ravishda “optimal” qilmaydi. Soddalik, diagnostika, koeffitsiyentlar barqarorligi va tanlanmadan tashqaridagi prognoz sifati birgalikda baholanishi lozim.

Panel ma’lumotlarida kesimlararo bog‘liqlikning $p < 0,001$ darajasida aniqlanishi muhim. Hududlar umumiy makroiqtisodiy shoklar, mamlakat miqyosidagi iqtisodiy siyosat choralari, narxlar va savdo kanallari orqali o‘zaro bog‘langan bo‘lishi mumkin. Shu sababli oddiy standart xatolar yetarli bo‘lmasligi, umumiy yil effektlari, klasterlangan yoki boshqa robast inferensiya usullari talab qilinishi mumkin. Birinchi avlod birlik ildiz testlarining turlicha natijalarini ham kesimlararo bog‘liqlik mavjud sharoitda yakuniy I(0)/I(1) tasnifi sifatida qabul qilish to‘g‘ri emas.

Amaliy ahamiyati. Panel yondashuvi biznes rivojlanishidagi hududiy va vaqt omillarini bir modelda ko‘rish imkonini beradi. Natijalarga ko‘ra, daromad va bandlik koeffitsiyentlari besh omilli ishchi modelda nisbatan katta, investitsiya va eksportniki kichikroq. Biroq amaliy boshqaruv tavsiyalarini ishlab chiqishda faqat koeffitsiyentlarning kattaligiga asoslanish yetarli emas. Narx bazasi, omillarning endogenligi, hududiy geterogenlik va qoldiq xususiyatlari tekshirilganidan keyingina natijalar boshqaruv qarorlariga ehtiyotkorlik bilan tatbiq etiladi.

Panelning statistik xususiyatlari. 2010–2024-yillar bo‘yicha 14 hududning 15 yillik kuzatuvlari hudud va vaqt o‘lchamlarini birgalikda tahlil qilish imkonini beradi. Tavsifiy tahlil o‘zgaruvchilarda yuqori geterogenlik, o‘ngga qiyshiq taqsimot va ekstremal qiymatlar mavjudligini ko‘rsatadi. Juft korrelyatsiyada Y va ayrim regressorlar o‘rtasida kuchli bog‘liqlik, xususan, X3 bilan $r \approx 0,92$ va X2 bilan $r \approx 0,90$ qayd etilgan. Ushbu natijalar o‘zgaruvchilar o‘rtasidagi statistik bog‘liqlikni ifodalaydi, biroq sababiy ta’sirni isbotlamaydi. Multikollinearlik darajasini baholash uchun esa tushuntiruvchi o‘zgaruvchilarning o‘zaro bog‘liqligini alohida tekshirish zarur. Panel modeli hududiy individual effektlarni nazorat qilish orqali bir qator kuzatilmaydigan doimiy farqlarni

ajratishga yordam beradi, lekin vaqt bo‘yicha o‘zgaruvchi endogen omillar muammosi alohida identifikatsiyani talab qiladi [3].

Diagnostika natijalari. Model tanlashdan keyingi diagnostika ishning muhim qismidir. Diagnostik hisob-kitoblarda Breusch–Pagan testi bo‘yicha gomosedastiklik haqidagi nol gipoteza p = 0,9895 qiymatda rad etilmagan, Shapiro–Wilk bo‘yicha qoldiq normalligi p = 0,0004 bilan rad etilgan, kesimlararo bog‘liqlik testi esa p < 0,001 natija bergan. Serial bog‘liqlik uchun keltirilgan Durbin–Watson yorlig‘i panel tuzilmasiga mos va yaroqli natija sifatida qabul qilinmagan, shu bois panel ma’lumotlariga mos serial bog‘liqlik testini qayta bajarish zarurligi ko‘rsatilgan. Shuningdek, VIF har bir regressorning qolgan regressorlarga nisbatan regressiyasi asosida hisoblanishi kerak; faqat juft korrelyatsiyani VIF deb talqin qilish mumkin emas. Ushbu holatlar besh omilli modelni yakuniy “optimal” model deb e’lon qilishdan oldin takroriy diagnostika zarurligini ko‘rsatadi.

Modelni talqin qilish chegaralari. Besh omilli log-log tenglamada daromad va bandlik elastikliklari nisbatan katta, investitsiya va eksport koeffitsiyentlari esa kichikroq bo‘lib chiqadi. Biroq ushbu koeffitsiyentlarning kattaligi iqtisodiy siyosat choralarining samaradorligini baholash uchun mustaqil mezon hisoblanmaydi. Narx bazasi, hududiy umumiy shoklar, standart xatolar, endogenlik va omillar trayektoriyasi hisobga olinmasdan “daromad eng muhim sabab” yoki “eksportning ta’siri past” kabi sababiy xulosalar berish mumkin emas. Dastlabki yetti omilli FE modeli R^2, RMSE, MAE, AIC va BIC bo‘yicha ayrim mezonlarda besh omilli variantdan yaxshiroq ko‘rinadi; shuning uchun modelni tanlashda soddalik bilan birga diagnostik barqarorlik va tanlanmadan tashqaridagi prognoz sifati ham hisobga olinishi lozim. Panel yondashuvining ilmiy qiymati aynan koeffitsiyent, noaniqlik va diagnostik cheklovlarni birgalikda talqin qilishda namoyon bo‘ladi.

Retrospektiv o‘zgaruvchanlikni talqin qilish. Panel ma’lumotlar bo‘yicha hisoblangan pooled variatsiya koeffitsiyentlari hududlararo va vaqt ichidagi farqlarni bir vaqtning o‘zida aks ettiradi. Shu sababli ular sof hududiy tengsizlik yoki sof vaqt dinamikasi o‘lchovi sifatida bevosita talqin qilinmaydi. Ishlab chiqarish, investitsiya, qurilish, savdo, daromad, bandlik va eksport qatorlarining pooled o‘zgaruvchanligi aynan shu cheklov bilan beriladi. Nominal qiymatlar mavjud bo‘lsa, narxlar o‘zgarishi ham tarqoqlikni oshirishi mumkin; real o‘sishni baholash uchun bir xil narx bazasi yoki deflyator zarur. Bundan tashqari, 2010–2024-yillardagi yillik qator 15 nuqtadan iborat bo‘lib, yillik chastotadagi ushbu ma’lumotlar yil ichidagi mavsumiylikni aniqlash imkonini bermaydi. Shu jihatdan panel modelining kuchli tomoni hududiy individual effekt va vaqt o‘lchamini birgalikda hisobga olish bo‘lsa-da, uning natijasi ham ma’lumot qamrovi va chastotasi bilan cheklanadi. FE, RE va Pooled OLS tanlovi testlar orqali asoslanishi, so‘ng qoldiq diagnostikasi, kesimlararo bog‘liqlik, statsionarlik va standart xatolar masalasi tekshirilishi kerak. Ana shunda koeffitsiyentlar hududiy biznes rivojlanishining shartli bog‘liqliklarini izchil va qayta tekshiriladigan tarzda ifodalaydi.

Hududiy individual effektlarni talqin qilish. FE modelidagi hududiy individual effektlar nazorat qilinayotgan regressorlardan tashqari vaqt bo‘yicha o‘zgarmaydigan kuzatilmagan farqlarni erkin had orqali ushlab qoladi. Ayrim hududlar uchun individual α_i qiymatlari keltirilgan bo‘lsa-da, ularni “institutsional sifat”, “biznes salohiyati” yoki umumiy iqtisodiy reytingning bevosita o‘lchovi deb qabul qilish mumkin emasligi ta’kidlanadi. Log tenglamadagi hududiy erkin had boshqa omillar nazorat qilingandagi shartli bazaviy darajani ifodalaydi. Masalan, bir hududning α_i qiymati boshqasidan yuqori bo‘lishi modelga kiritilmagan barcha ustunliklarni bir xil mazmunda jamlaydi degani emas; u geografiya, tarmoq tarkibi, tarixiy hajm, o‘lchov xususiyatlari va boshqa doimiy omillarning aralash ta’sirini aks ettirishi mumkin. Shu sababli individual effektlar asosida hududlarning qiyosiy reytingini shakllantirishdan oldin ularning iqtisodiy mazmuni alohida aniqlashtirilishi lozim. FE modelining afzalligi aynan shu doimiy farqlarni nazorat qilib, vaqt bo‘yicha omillar bilan Y o‘rtasidagi shartli bog‘liqlikni ajratishga xizmat qilishidir. Biroq umumiy yil shoklari, kesimlararo bog‘liqlik va endogenlik mavjud bo‘lsa, individual effektlarni hisobga olishning o‘zi model spetsifikatsiyasi bilan bog‘liq barcha cheklovlarni bartaraf etish uchun yetarli bo‘lmasligi mumkin. Shuning uchun hududiy effekt, vaqt effektlari va qoldiq diagnostikasi birgalikda ko‘rib chiqilgandagina panel natijalari boshqaruv xulosalari uchun yetarli darajada ehtiyotkor talqin qilinadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

2010–2024-yillar 14 hududli paneli O‘zbekistonda biznes rivojlanishini ko‘p omilli baholash uchun kengroq axborot bazasini beradi. Model tanlash testlari logarifmik FE yondashuvini ishchi variant sifatida qo‘llab-quvvatlagan, biroq diagnostika kesimlararo bog‘liqlik va qoldiqlar normalligi bo‘yicha qo‘shimcha tekshiruv zarurligini ko‘rsatgan. Besh omilli modelning elastikliklari iqtisodiy mazmunli yo‘nalishlarni ko‘rsatsa-da, ular shartli bog‘liqlik sifatida talqin qilinishi lozim. Shunday qilib, panel modellashtirishda model tanlovi, diagnostika va iqtisodiy talqin yagona jarayon sifatida olib borilishi zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Greene W. H. Econometric Analysis. — 7th ed. — Upper Saddle River : Prentice Hall, 2012. — 1188 p.
2. O‘zbekistonda kichik tadbirkorlik : statistik to‘plam. — Toshkent : O‘zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo‘mitasi, 2025. — URL: https://stat.uz/uz/nashrlar/3656-o-zbekistonda-kichik-tadbirkorlik.
3. Saidova M. X. Rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlar tajribasi asosida biznes rivojlanish jarayonlarini statistik va ekonometrik tahlil qilish // Mehnat iqtisodiyoti va inson kapitali. — 2025. — Jild 4, № 1. — B. 187–193. — URL: https://laboreconomics.uz/index.php/lehc/uz/article/view/63.
4. Wiggins V., Poi B. Testing for panel-level heteroskedasticity and autocorrelation // Stata Support. — StataCorp. — URL: https://www.stata.com/support/faqs/statistics/panel-level-heteroskedasticity-and-autocorrelation/.
5. Wooldridge J. M. Introductory Econometrics: A Modern Approach. — 5th ed. — Mason : South-Western Cengage Learning, 2013. — 912 p.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Maqsudov Hasan

2026. № 4-maxsus son

© Materiallar ko‘chirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida ko‘rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma’sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga
maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo‘lishingiz mumkin. Obuna bo‘lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to‘lov haqidagi ma’lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo‘natishingizni so‘raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo‘natamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz